

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
Україна
Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства НААН,
Україна
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Україна
Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового
виробництва НААН, Україна
Державне підприємство ДП «Ліси України», Україна
Український Орден «Знак Пошани» науково-дослідний інститут лісового
господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького, Україна
Wageningen University & Research, Netherlands
University of Warsaw, Faculty of Biology, Poland
Latvia University of Life Sciences and Technologies, Latvia
Інститут картоплярства НААН, Україна
Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН, Україна
Інститут луб'яних культур НААН, Україна
Українська асоціація виробників картоплі, України

Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків
Провідний науковий центр в галузі біоенергетичних культур і буряківництва

Інститут картоплярства
Національний академічний аграрний науковий центр України

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«ПОЛІСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ - 2025»**

02 – 04 грудня 2025 року

ЧЕРНІГІВ – 2025

Марчук К.О., Мельник-Шамрай В.В.

**ФІТОСАНІТАРНА ОЦІНКА СТАНУ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ У
ДП КОРОСТИШІВСЬКЕ ЛГ..... 168**

Дедух Ігор Васильович, Марченко Вероніка Дмитрівна

**ВПЛИВ ІНСЕКТИЦИДІВ НА УРОЖАЙНІСТЬ ГІБРИДІВ
СОНЯШНИКУ..... 172**

Сухобок Анна Дмитрівна

**ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТОВБУРОВИХ
ШКІДНИКІВ СОСНОВИХ НАСАДЖЕНЬ СНОВСЬКОГО
ЛІСНИЦТВА ФІЛІЇ «КОРЮКІВСЬКЕ ЛІСОВЕ
ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»..... 174**

Горновська Світлана Володимирівна, Козак Леонід Андрійович

**АНАЛІЗ ПОШИРЕННЯ ІНВАЗІЙНИХ ВИДІВ КОМАХ-
ФІТОФАГІВ ТА РОЗРОБКА СТРАТЕГІЙ КОНТРОЛЮ ЇХ В
УКРАЇНІ..... 176**

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО Й
МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

Кондратенко Віктор Вікторович, Криворучко Сергій Олександрович,
Романець Максим Ярославович

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ МИСЛИВСЬКИХ
УГІДЬ ВОЛИНСЬКОЇ ТА РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ..... 181**

Левченко Валерій Борисович, Трофименко Петро Іванович,
Котляревська Уляна Миколаївна, *Сергєєва Дар'я Федорівна,

Романюк Алла Андріївна, Ткаченко Марина Володимирівна

**ВПЛИВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН НА СОСНОВІ ДЕРЕВСОТАНИ
ТА ПІРОГЕНЕЗ В УМОВАХ ПОЛІСЬКОГО ПРИРОДНОГО
ЗАПОВІДНИКА..... 185**

всихання сосняків. Екологічно орієнтована стратегія захисту має базуватися не лише на санітарних рубках, а й на лісівничих методах підвищення біологічної стійкості насаджень. Рекомендовано при лісовідновленні уникати створення монокультур сосни, вводячи до складу насаджень не менше 30% листяних порід, а також формувати густий підлісок для приваблення комахоїдних птахів — природних ворогів шкідників [1,2,3].

Список використаних джерел:

1. Мешкова В. Л., Кочетова А. І., Зінченко О. В. Верхівковий короїд *Ips acuminatus* (Gyllenhal, 1827) (Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae) у північно-східному степу України. *Вісті Харківського ентомологічного товариства*. 2015. Т. XXIII, вип. 2. С. 64–69.
2. Мовчанов О. М. Стовбурові шкідники лісу. *Захист рослин*. 2003. №12. С. 27–28.
3. Падій М. М. Лісова ентомологія. К.: Вид. УСГА, 1993. 352 с.
4. Стовбурні шкідники лісу (атлас-визначник) / П.А. Гайченя та ін. К.: «Урожай», 1970. 162 с.

Горновська Світлана Володимирівна

Білоцерківський національний аграрний
університет, канд. с.-г. наук, доцент, доцент
кафедри рослинництва та цифрових технологій
в агрономії

Козак Леонід Андрійович

Білоцерківський національний аграрний
університет, канд. с.-г. наук, доцент, доцент
кафедри рослинництва та цифрових технологій
в агрономії

АНАЛІЗ ПОШИРЕННЯ ІНВАЗІЙНИХ ВИДІВ КОМАХ-ФІТОФАГІВ ТА РОЗРОБКА СТРАТЕГІЙ КОНТРОЛЮ ЇХ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Проблема біологічних інвазій адвентивних видів набуває дедалі більшого значення в контексті глобальних екологічних викликів і розглядається як серйозна загроза

стабільності та збереженню біорізноманіття природних екосистем [1,2]. Автохтонні фітофаги еволюціонували синхронно з лісовими біогеоценозами, що сприяло формуванню адаптивних механізмів реагування на зміну екологічних умов, зокрема систем природного регулювання їх чисельності. Інвазійні фітофаги, потрапляючи в нові екосистеми, часто не зустрічають ефективних регуляторних чинників, що призводить до порушення екологічної рівноваги та значних пошкоджень лісових насаджень [1,3].

Інвазійні види комах-філофагів становлять суттєвий ризик для стабільності лісових екосистем і зелених насаджень у межах населених пунктів. До видів, що вже адаптувалися до нових умов і мають широку екологічну пластичність, належать: *Hyphantria cunea*, *Cameraria ohridella*, *Macrosaccus robiniella* [3,4]. Вони поширені практично на всій території України та досить негативно впливають на стан лісових та міських насаджень.

Упродовж останніх років спостерігається активне поширення та зростання чисельності нових інвазійних видів, таких як *Aproceros leucopoda*, *Corythucha arcuata*, *Metcalfa pruinosa* [8]. У межах урбанізованих територій масово реєструються *Cydalima perspectalis*, *Corythucha ciliata*, *Halyomorpha halys*, *Iguttix oculatus*, які завдають шкоди декоративним і парковим насадженням [6].

Основним шляхом проникнення інвазійних філофагів в Україну є імпорт садивного матеріалу та декоративних рослин [5]. Застосування традиційних хімічних і механічних методів боротьби не забезпечує належного рівня ефективності. Перспективним напрямом є формування природного регуляторного комплексу, зокрема паразитоїдних та хижих ентомофагів, що може стати основою інтегрованої системи захисту лісових і урбанізованих фітоценозів [7-8].

Викладення основного матеріалу. Для вивчення видового складу інвазійних видів комах фітофагів у 2024-2025 рр. здійснено рекогносцирувальне обстеження зелених насаджень населених пунктів та лісостанів в різних регіонах України. Під час візуального моніторингу деревної та чагарникової рослинності здійснювався відбір зразків пошкоджених фрагментів рослин, а також личинок і імаго філофагів для подальшого аналізу.

Характерним представником інвазійних філофагів з відкритим способом живлення є *Hyphantria cunea* (Drury, 1773) (Lepidoptera: Arctiidae) - білий американський метелик, який перебуває під внутрішнім карантинном в Україні. Вперше вид був виявлений у 1952

р. на території Закарпатської області, однак гірський масив Карпат тривалий час стримував його подальше поширення. У 1966 р. зафіксовано повторне проникнення виду з території Румунії через Молдову до Одеської області, після чого спостерігалось активне розширення ареалу. Спочатку вид був зосереджений переважно в південних регіонах України, проте згодом його популяції поширилися на центральні та північні області. Також, на території України активно поширюється самшитова вогнівка *Cydalima perspectalis* (Walker, 1859) (Lepidoptera: Crambidae). Цей далекосхідний вид завдає значної шкоди представникам роду *Vixus*, зокрема декоративним сортам самшиту, що використовуються в озелененні населених пунктів. У 2006 році зафіксовано її масове поширення в зелених насадженнях Німеччини та Швейцарії, а згодом і в інших європейських країнах.

В Україні перше виявлення гусениць самшовтої вогнівки зафіксовано влітку 2014 року на території розсадника дендрарію ВЛНС «Березинка» ДП «Мукачівське ЛГ», що свідчить про початок її акліматизації та потенційне розширення ареалу. Цей спеціалізований фітофаг самшиту був поширений на території Словаччини, звідки і відбулося його проникнення на Закарпаття. З 2011 року самшовтову вогнівку почали виявити в околицях м. Києва (Києво Святошинський район), куди його, ймовірно, завезли із садивним матеріалом з Європи. В 2018-2019 рр. самшовтова вогнівка поширилася і в зелених насадженнях м. Львова. За даними сайту Ukrainian Biodiversity Information Network, станом на 2019 р. цей шкідник зафіксований у населених пунктах Закарпатської, Львівської, Одеської областей та в містах Київ, Харків, Одеса, Миколаїв, Херсон, Дніпро [7, 9-10].

Інтенсивне поширення самшовтої вогнівки як вузькоспеціалізованого фітофага становить серйозну загрозу для об'єктів зеленого господарства. Висока інтенсивність живлення її гусениць спричиняє швидке виснаження та загибель кущів і деревець самшиту (*Vixus spp.*), які формувалися протягом тривалого часу. Ефективна боротьба з личинками потребує багаторазового, ретельно спланованого застосування інсектицидних препаратів упродовж усього вегетаційного періоду. Існують дані про природне ураження личинок ентомопатогенними мікроорганізмами: бактеріями та грибами, що відкриває перспективи для біологічного контролю. Крім того, для виду характерна внутрішньовидова агресія: гусениці старших вікових стадій здатні поїдати або травмувати особин молодших віків, що може впливати на структуру популяції.

Висновки. Процес інвазії нових адвентивних видів на території України продовжуватиметься надалі. В цьому випадку необхідно розробляти нові методи захисту лісових та міських насаджень від інвазійних видів шкідників.

Застосування традиційних методів захисту зелених насаджень від інвазійних філофагів, зокрема хімічних та фізико-механічних, є технічно складним, потребує багаторазового повторення протягом вегетаційного періоду та часто не забезпечує належного рівня ефективності. Реалізація таких заходів потребує значних фінансових ресурсів. Однак, у межах України програми фітосанітарного захисту міських зелених зон фінансуються недостатньо. Крім того, необхідно звернути увагу на приватний сектор, де проведення захисних робіт залежить виключно від ініціативи власників садиб.

Застосування хімічних та фізико-механічних методів боротьби з інвазійними філофагами демонструє обмежену ефективність у довгостроковій перспективі, що зумовлено адаптивністю шкідників та необхідністю багаторазового повторення обробок. Стабільне регулювання чисельності таких видів можливе лише за умови формування функціонального паразитарного комплексу, здатного забезпечити природний контроль популяцій. Поєднання з іншими елементами захисту, зокрема агротехнічними та біологічними може стати основою для впровадження інтегрованої системи захисту лісових масивів і зелених насаджень урбанізованих територій.

Література:

1. Орлов О. О., Корнєєв В. О., Черней Л. С. Інвазійні види комах-фітофагів в Україні: біологія, екологія та фітосанітарна значущість. Київ: Аграрна наука. 2018. С. 44-47.
2. Roques A. (Ed.). Alien terrestrial arthropods of Europe. Sofia: Pensoft Publishers. 2010. С. 1-4.
3. Євтушенко Л. С., Король О. С. Аналіз динаміки поширення та шкодочинності американського білого метелика (*Hyphantria cunea* Drury) в південних регіонах України. *Вісник аграрної науки*, (2), С. 45-51. 2020.
4. Мельник Л. О., Іванов П. Р. Біологічні особливості та розробка інтегрованої системи захисту від каштанової мінуючої молі (*Cameraria*

ohridella) в умовах міських насаджень. *Захист і карантин рослин*, (65), 2019. С. 112-120.

5. Федоренко В. П., Нікітіна В. С. Шляхи інвазії та оцінка ризиків ясеневій смарагдової вузькотілої златки (*Agrilus planipennis* Fairmaire) для лісів України. *Лісовий і мисливський журнал*, (3).2021. С. 22-29.

6. Varga S., Kutuzova T. The current distribution of the invasive box tree moth (*Cydalima perspectalis*) in Western Ukraine. *Folia Oecologica*, 45(1), 2018. P. 18-24.

7. Гуменюк А. М. (2022). Перспективи використання ентомофагів для контролю інвазійних видів комах-шкідників сільськогосподарських культур. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Біологічний захист рослин: сучасні виклики та інновації"*. Київ, 15-16 травня, С. 88-91.

8. Кравченко І. В. Моніторинг та прогноз поширення нових інвазійних фітофагів у лісових екосистемах Полісся. *Збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених "Актуальні проблеми екології та біології"*. Львів, 20-21 квітня 2023. С. 35-37.

9. Мосійчук О.С., Горновська С.В., Панченко. Фітосанітарний моніторинг садово-паркових насаджень м. Біла Церква. Матеріали 75-ої науково-практичної конференції студентів, аспірантів та слухачів Малої лісової академії НЛТУ України, Львів. 2023. С. 90-93.

10. Горновська С.В, Застосування біологічних та хімічних препаратів проти самшитової вогнівки (*Cydalima perspectalis* Walker). Актуальні проблеми, шляхи та перспективи розвитку ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства, урбоекології та фітомеліорації: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 29 вересня 2022 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2022. С. 140-142.